

УДК 349.6+346.7

Таран О.В., аспірант спеціальності 081 Право**Науковий керівник: Трегуб О.А. к.ю.н., старший науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки***(Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна)*

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ВІДХОДІВ ВІД РУЙНУВАНЬ

З початком збройної агресії російської федерації у 2014 році Україна зіткнулася з унікальним для Європи явищем – відходами, що утворилися внаслідок пошкодження (руйнування) будівель і споруд внаслідок воєнних дій (далі – відходи від руйнувань), однак протягом понад 8 років законодавство України взагалі не виділяло такого виду відходів та не містило жодних положень щодо управління ними.

Лише із повномасштабним російським вторгненням на територію України у 2022 році та масовим утворенням відходів від руйнувань на території всієї країни постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 1073 було нарешті затверджено Порядок управління відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків (далі – Порядок № 1073).

З одного боку, цей Порядок розроблявся та затверджувався у найкоротші строки у зв'язку з нагальною потребою. З іншого, норми Порядку ґрунтувалися на вже неактуальних положеннях Закону України від 05.03.1998 № 187/98-ВР «Про відходи», який втратив чинність 09.07.2023. З огляду на це, відповідний нормативно-правовий акт дотепер містить низку значних недоліків.

Недосконалість Порядку № 1073 простежується передусім у його термінології, що стосується і самого поняття «відходи від руйнувань».

Цій проблемі присвячено окремі публікації, у яких науковці-правники звертають увагу на відсутність поняття відходів від руйнувань у профільному законі, недоліки його визначення у Порядку № 1073, розглядають шляхи вдосконалення цього визначення [1; 2], а також пропонують доповнити наукову і законодавчу термінологію поняттям «відходи війни» або іншими пов'язаними поняттями [3; 4; 5].

Отже, мета цієї роботи – проаналізувати положення законодавства України та Європейського Союзу щодо наявності поняття «відходи від руйнувань» та його змісту, а також конкретизувати виявлені недоліки.

Варто розпочати з того, що як національне законодавство (уже нечинний Закон України «Про відходи», новий Закон України від 20.06.2022 № 2320-ІХ «Про управління відходами»), так і законодавство Європейського Союзу (попередня Директива 75/442/ЄС про відходи, чинна Директива 2008/98/ЄС про відходи) не містило і не містить такого виду відходів, як відходи від руйнувань. Цим законодавством виділяються лише тверді відходи, а також відходи будівництва та знесення, які не враховують всієї специфіки відходів від руйнувань, зокрема неконтрольоване змішування різних складових, включаючи й небезпечні речовини.

Єдине визначення відходів від руйнувань, яке сьогодні існує в законодавстві України, закріплено у п. 3 Порядку № 1073. Зокрема, такими відходами визнаються частини (уламки) пошкоджених (зруйнованих) об'єктів (якими є будівлі та споруди, об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти благоустрою, які були пошкоджені (зруйновані) внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків), а також матеріали, предмети, які були всередині або поряд з

такими об'єктами у момент пошкодження (руйнування) та/або виконання робіт з демонтажу та які повністю або частково втратили свої споживчі властивості та не можуть у подальшому використовуватись за місцем їх утворення чи виявлення.

Аналіз наведеного визначення дозволяє попередньо встановити такі його недоліки:

- відсутність ключової ідентифікуючої ознаки пошкоджених (зруйнованих) об'єктів – це не просто об'єкти, а саме відходи, тобто будь-які речовини, матеріали і предмети, яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися;

- ідентифікація відходів за критерієм втрати (повної або часткової) споживчих властивостей, хоча сама лише втрата, тим паче – часткова, не обов'язково призводить до наміру чи обов'язку власника позбутися певного об'єкта, а відтак він не обов'язково стає відходами. Водночас не всі пошкоджені об'єкти доцільно оцінювати саме за цим критерієм, зокрема у разі можливості подальшого їх використання не за основним функціональним призначенням;

- ідентифікація відходів за критерієм неможливості подальшого використання за місцем утворення чи виявлення, хоча сама лише неможливість використання пошкодженого об'єкта саме за місцем утворення чи виявлення не перешкоджає його використанню за іншим місцем;

- обмеження кола предметів, які можуть відноситися до відходів від руйнувань, будівлями, спорудами, об'єктами незавершеного будівництва, об'єктами благоустрою, а також матеріалами і предметами, що були всередині чи поруч із такими об'єктами. Тобто визначенням не охоплюються предмети, які в момент пошкодження не були жодним чином пов'язані з будівлями та/або спорудами;

- обмеження кола предметів, які можуть відноситися до відходів від руйнувань, лише частинами або уламками об'єктів – до них не включаються залишки таких об'єктів, які внаслідок пошкодження не обов'язково розділяються на частини;

- відсутність розмежування відходів, які вже існували та перебували всередині та/або поруч з об'єктами в момент їх пошкодження, та відходів, які утворилися внаслідок самого пошкодження.

Зважаючи на викладене, наявне у Порядку № 1073 визначення відходів від руйнувань може ускладнювати реалізацію норм законодавства про управління відходами від руйнувань і потребує уточнення. Цим обумовлено перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Трегуб О.А. Поняття і види розмінування в Україні: нормативно-правовий контекст. *Вісник ЛННІ ім. Е.О. Дідоренка*. 2024. Вип. 3 (107). С. 147–157. <https://doi.org/10.32782/2786-9156.107.3.147-157>

2. Трегуб О.А. Поводження з відходами від руйнувань, що утворюються внаслідок воєнних дій: проблеми правового забезпечення (За матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 10 липня 2024 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2024. № 9. С. 73–79. <https://doi.org/10.15407/visn2024.09.073>

3. Гафурова О.В., Новак Т.С. Інформація про відходи, що утворюються внаслідок війни: питання правового забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Вип. 79: Ч. 1. С. 349–355. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.58>

4. Потіп М.М. Правове регулювання використання відходів війни як ресурсу для відновлення України. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 106–114. <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.15>

5. Потіп М.М. Правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування у сфері утилізації відходів війни. *Юридичний бюлетень*. Вип. 29. 2023. С. 98 – 110. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.11>